

DE APOGRAPHO QUODAM VALENTINO CODICIS
VATICANI GRAECI N.º 2302

Cum Valentiae in municipali bibliotheca codicem versarem manu scriptum n.º 6364 olim in scriniis Iosephi E. Serrano Morales servatum, in quo opera quaedam Emmanuelis Martini Alonensis decani (1663-1738) exstant, in paginis 41-69 eiusdem voluminis sanctorum martyrum Caesarii et Iuliani Vitam Graece conscriptam ipsiusque Martini manu exaratam repperi, cuius nulla mentio fit neque in catalogo operum Martini a Maiansio¹ confecto neque in volumine epistolarum nuper edito², quarum inter utrumque frequentissimum commercium fuit. Quin etiam L. Ontalvilla, qui hunc codicem vergente saeculo decimo nono evolverat, de supra dicto apographo omnino tacet nec non de versione Latina, quae continuo opera e Graeco descripta (pp. 71-84) sequitur³. Cum aut neglegentia aut Graeci sermonis imperitia labor Martini adhuc tenebris obrutus iaceat, paucis decrevi agere de viri clarissimi vigiliis frustra peractis, ut aliqua demum illius exemplaris in lucem notitia proderet.

¹ Vid. *Emmanuelis Martini Ecclesiae Alonensis Decani vita, scriptore Gregorio Majansio Generoso, et Antecessore Valentino, Hispaniarum Regi à Bibliotheca. Mantuae Carpetanorum. Apud Joannem Stunicam, anno MDCCXXXV*, §§ 168-195; cf. etiam, *Emmanuelis Martini, Ecclesiae Alonensis Decani Epistolarum libri duodecim. Accedunt Auctoris nondum defuncti vita, a Gregorio Majansio conscripta: nec non praefatio Petri Wesselingii. Tomus primus. Amstelaedami, apud J. Weststenium et G. Smith, MDCCXXXVIII*, pp. 89-94.

² Cf. *Gregorio Mayans y Siscar, Epistolario III, Mayans y Martí. Transcripción, notas y estudio preliminar de Antonio Mestre, Valencia, 1973.*

³ Cf. *El deán Martí. Apuntes bio-bibliográficos por L. de Ontalvilla, precedidos de una carta prólogo del Excmo. Sr. D. Manuel Danvila y Collado, Valencia, Imprenta de F. Vives Mora, 1899, p. 139, n. 1.*

Est autem chartaceum, exeunte decimo septimo saeculo (annis 1686-1696 dum Romae degeret Martinus) scriptum, codicis Vaticani Graeci n.º 2302⁴ apographon. Diceres in re palaeographica tironem se exercere voluisse Martinum, cum non solum servet archetypi menda, sed etiam scribendi ductus, compendia litterarumque ligaturas interdum repraesentet atque imitetur. Quam ob rem non parvo apographon nostrum adiumento codicis Vaticani lectori futurum esse censeo, quippe qui paginarum interdum faeculenta specie oculorum aciem fatiget iniuriaque temporum nonnullis locis miserime hiet. Non omnia tamen, sed quae maximi putavit momenti Martinus descripsit, in primis cuncta ad passionem martyrum pertinentia. Folia codicis Vaticani rescripti singula in quadruplum plicata sunt saeculo XIII, litteris uncialibus iam obsoletis nova scriptura superposita; non mirum igitur, si unaquaeque Valentini apographi pagina quaternas fere Vaticani complectatur. Quae vero uterque codex contineat et quae ratio inter utrumque intercedat, subiecta tabula docet.

COD. VAT. 2302

ff. 2v-15v

ff. 16r-48v omittuntur

ff. 49r-112v

COD. VAL. BMV, f. S. M. 6364

- a) *Apolyticia SS. Caesarii et Iuliani* (pp. 41-44). *Inc.*: Μηνι Νοεμβριω α'. Τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Καισαρίου καὶ Ἰουλιανοῦ. Ἀπολυτικά. *Des.*: δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη ἐν ἀνθρώποις. *In margine adnotavit Martinus*: Hic multa omittuntur quae nullius pretii, et ad Caesarii vitam transeo.
- b) *Passio* (pp. 45-60). *Ad oram scripsit Martinus*: Initium desideratur. *Inc.*: ὅς ἐφ' ἐκάστῳ ἐνιαυτῷ κατὰ τὴν ἡμέραν καλανδῶν Ἰαννουαρίων. *Des.*: εἰς δόξαν μὲν καὶ ἔπαινον Χριστοῦ... καὶ τιμὴν δὲ τῶν μαρτύρων αὐτοῦ, καισαρίου καὶ τῶν συνάθλων αὐτοῦ.

⁴ De hoc codice, vide F. Halbin, *Bibliotheca Hagiographica Graeca*, Bruxellis, 1957, t. I, p. 100.

- ff. 113r-115r epilogus *Sequitur epilogus* (pp. 60-61). *Inc.*: Πλήν οὐκ οἶδα ἐγὼ εἰ καὶ νῦν... τελέσκονται. *Des.*: ὡς βασιλικοῦ τελοῦσαν ἤδη καὶ γένους.
- pp. 115-138 c) *Miracula et translatio Romam* (pp. 61-65). *Inc.*: ἡ δὲ τῶν Λατίνων διήγησις περὶ τοῦ ρηθήσασθαι μέλλοντος θαύματος. *Des.*: εἰς ἔπαινον δὲ καὶ καύχημα, σκέπτην ἅμα τε καὶ ἀντίληψιν τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ.
- pp. 138-159 d) *Laudatio Christi Sanctorumque Martyrum* (pp. 65-69). *Inc.*: Τί γ' οὖν λοιπὸν ἡμεῖς οἱ παντάποροι καὶ παμπήνετες εἰποιμεν; *Des.*: σὺν τῷ ἀνάρχῳ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ζωαρχικῷ θεῷ πνεύματι νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *Infra adnotavit Martinus*: Sequitur deinde eorundem quatuor Martyrum certamen alio caractere, et ni fallor ab alio Auctore scriptum; quod quia iniuria temporum lacerum est et corrosum, et penitus oculis invisum, transcribere omisimus, licet cum maximo nostro dolore, qui eas antiquitatis reliquias quam maxima veneratione, ut par est, prosequimur.

In initio apographi eadem compendia adhibet Martinus ac codex Vaticanus, cum fortasse in eorum vi ac sensu haereret; cetera vero, praesertim quae *nomina sacra* nuncupantur, plerumque recte interpretatus est, ita intentus in rem quam susceperit peragendam, ut etiam quaedam Latina verba (ut puta *nota*) ad oram archetypi manu exarata recentiori, nec non ex parte Graecanicas hymnorum notas musicas, summa cum diligentia descripserit. Sed de hoc satis.

Transeo ad menda, quorum pauca specimina exhibere hic sufficiat. Quapropter nihil antiquius duco quam ut praestantissimam codicis Vaticani partem, passionem scilicet martyrum, cum apo-

grapho Valentino conferam. Quattuor genera sunt mendorum, quorum unum oritur ex oscitantia legentis vel neglegentia scribentis, alterum ex verbis omissis (ea praesertim de causa quae nominatur *homoeoteleuton*); tertium gignit scholaris verborum prolatio, prout sibi ipse Graecum sermonem dictaverit scriba; quartum originem duxit a verborum concinnitate perperam intellecta.

a) Cod. Vat. 2302	Cod. Val. BMV, f. S. M. 6364
p. 49 κενοῦ ex καινοῦ corr.	p. 45 καινοῦ
p. 76 δαιμόνων	p. 51 δαιμον(ων)
p. 78 οὐκ
ποιον
πολιχ(ης)	p. 52 συκ'
ποια
πολέχιν(ης)
p. 79 πτώμα	σῶμα
p. 81 θυσίας	θυσίοις
p. 86 πλήθουσι	p. 54 πλήθουσι
p. 95 καταδαμάσας	p. 56 καταδαμήσας
p. 98 Εἰσέβιδος τις	p. 57 Εἰσέβιδος τι
p. 109 δεξαμένων	p. 59 δοξαμένων
b) Cod. Vat. 2302	Cod. Val. BMV, f. S. M. 6364
p. 107 τοὺς κατηγοροὺς τῆς πλά-
νης καὶ συνηγόρους τῆς
θείας	p. 59 τοὺς κατηγοροὺς τῆς θείας
p. 114 ἔωράκαμεν	p. 61 ἔώρα-μεν
c) Cod. Vat. 2302	Cod. Val. BMV, f. S. M. 6364
p. 56 δυνήσεσθε	p. 46 δυνήσεσθαι
p. 57 προσκαρτερῶν	πρὸς καρτερῶν
p. 84 λιτρωθέντας	p. 53 λιτρωθέντας
p. 92 Ἡ δὲ γυνὴ	p. 55 Οἱ δὲ γυνῆ
p. 103 καινήν	p. 58 κενήν
p. 112 καθάρσεις
θεραπείαι	p. 60 καθάρσης
τεραπείαι
p. 114 καθά	p. 61 κατὰ
d) Cod. Vat. 2302	Cod. Val. BMV, f. S. M. 6364
p. 71 οὐπω γὰρ ἐπέστη
καιρὸς συνιέναι	p. 50 οὐπω γὰρ ἐπέστηκαι
πρὸ συνιέναι
p. 74 ἐν τῷ πλησιάζαι	ἐν τῷ πλησιάζαι

p. 78 οὐκ ἀπόλλεις
(pro ἀπολείς) ταχύ;	p. 52 σὺκ' ἀπόλλης ταχύ;
p. 114 εἰς γυναῖκα
Οὐαλεντινιανὸς ὁ μέγας
ἑαυτῷ ἐπηγάγετο	p. 61 εἰς γυναῖκα Οὐαλεντινια-
νὸς ὁμείας (forte ὁμεία
σεαυτῷ in mg.) ἑαυτῷ ἐπη-
γάγετο
p. 115 ἄρχετ(αι)	ἄρχετο

Quae sit causa, cur in hoc tam insulso opere describendo Martinus operam perdidit, quo magis id mecum ipse voluto, eo minus intelligo, nisi existimes, quod haud absonum videtur, illud Martinum ad hoc opus suscipiendum illexisse, quod codex Vaticanus rescriptus stimulaverit iam suoapte curiosissimum animum ad divinandum, quatenam in eo prius exarata fuissent.

Apographo Valentino iam discusso, mirum nobis inicit scrupulum adnotatiuncula ad calcem codicis Vaticani, quam in hunc modum scripsit Ios. Cozya M. Dorf:

9676

Codex graecus Vat.

qui fuit Angeli Card. Mai et olim Monasterii de Crypta ferrata, ibidem a Joanne Rossanensi monacho circa an. 1230 descriptus, complectitur graecam ἀκολουθίαν (Officium sacrum) et sermones duo in S. Caesarium, Diac. Mart. Sermonem prolixiorem et nonnulla cantica sacra idem Jo. Rossanensis concinnavit. Alia vero vetustiora sunt; et hymnus liturgicus odorum VIII auctorem habet B. Bartolomaeum Abbatem Cryptae ferratae, qui floruit saeculo XI.

Die XXVIII mensis Maii an. 1871

Jos. Cozya M. Dorf

Cum fieri non possit quin is codex unus idemque sit atque ille, quem Romae exeunte XVII saeculo contulit Martinus, et nostrum praeterea constet assidua opera bibliothecas Vaticanam et Barberinam visitasse, ita ut in alterutra codicem eum perlegisse ac descripsisse necessarium videatur, luce clarius patet volumen illud Graecum numquam detractum fuisse a Vaticanis scriniis, saltem ex exeunte decimo septimo saeculo usque ad praesens, ibique eum Cardinalem Angelum Mai evolvisse. Errori ansam dedit, ut mea fert opinio, alia adnotatiuncula, qua in eodem codice Angelus Mai ita lectorem monet «S. Athanasii In vis. Glossa in Opelinas eadem quae edita

fuit a Card. Antonellio»; quibus verbis subscripsit nescio quis eorum auctorem patefaciens: «Haec adnotavit Ang. Card. Mai de vetustis scripturis quae apparent in his foliis in palimpsesto Codicis olim Cryptae ferratae». Haec erant quae de infelice Martini apographo dicenda videbantur.

LVDOVICVS AEGIDIVS